

**IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA - ERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA
L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA**

**L-E AMI TAL-MATRIKOLA
LIVELL AVVANZAT
SETTEMBRU 2013**

SU ETT:	IL-MALTI
KARTA:	L-ORAL
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	10 minuti

Nota g all-E aminaturi

L-oral g andu jie u forma ta' diskussjoni ta' **madwar g axar minuti** bejn l-e aminatur u l-kandidat.

Kull kandidat jing ata tliet temi g ad-diskussjoni u l-kandidati jag lu wa da minnhom quddiem l-e aminatur biex jitkellmu dwarha. Id-diskussjoni g andha turi l- ila tal-kandidati fil-komunikazzjoni u fl-u u ta' Malti tajjeb. F'ka li l-kandidat ma jkunx jaf x'se jaqbad jg id, l-e aminatur g andu jg inu jesprimi ru u fil-firxa tal-argumenti billi jistaqsih xi mistoqsijiet intelli enti biex i e uh ikompli jiddiskuti s-su ett. F'dan il-pro ess l-e aminatur g andu joqg od attent li ma jispi ax jitkellem hu biss.

B ala g ajnuna, ma' kull tema qeg din jing ataw xi punti g ad-diskussjoni. Dawn qeg din biss b ala gwida g all-e aminatur u g alhekk, l-e aminatur jista' jvarja kemm irid billi j id u jnaqqas kemm jog bu, u jibda minn fejn irid.

Il-marka tal-oral hija **10%** tal-marka globali.

L-e aminaturi g andhom jibba aw il-marka tag hom fuq:

a. L-i vilupp tal- sieb u r-relevanza tematika (4 marki)

- l-irbit bejn idea u o ra
- il-lo ika tal- sibijiet
- ir-relevanza ta' kull opinjoni b'rabta mat-tema/mas-su ett

b. L-espressjoni (6 marki)

- l-u u tal-Malti idjomatiku
- l-u u ta' vokabularju wiesa'
- ic- arezza f'li jing ad ming ajr interferenza

G ALL-U U TAL-E AMINATURI

1. Il- tie a ta' arja nadifa

- Kemm ta seb li a na konxji tal-importanza li jkollna arja nadifa?
- Xi jwassal g al nuqqas ta' arja nadifa?
- L-effetti tat-tni is fl-arja
- Xi prekawzjonijiet nistg u nie du biex jonqos dan it-tni is?
- L-edukazzjoni biex l-arja ta' madwarna nie du siebha
- X'tista' tag mel inti fir-ra al/fil-belt tieg ek biex tqajjem kuxjenza akbar favur arja nadifa?

2. L-u u tat-teknolo ija fid-dar

- Progress f'kull qasam tal- ajja – il- ajja saret mg a la wisq
- Afna apparat fid-dar biex inaqqs it-tbatija u j affef ix-xog ol tad-dar
- Bidla fl-istil tal- ajja fil-familja
- Kumdità akbar fid-dar – me tie a aktar finanzi
- Dipendenza kbira fuq l-elettriku – x'ji ri meta jinqata' d-dawl
- In entivi biex isir investment f'teknolo iji li ji eneraw l-elettriku mix-xemx jew mir-ri

3. Il-log ob tan-nar

- Wa da mill-karatteristi i tal-festi Maltin
- Issib afna dilettanti ja dmu n-nar, minn g a ag sa xju
- Piki bejn l-ir ula
- Kompetizzjonijiet barra minn Malta
- Xog ol perikolu afna – spiss isse xi tra edja
- Abbu i u nuqqas ta' attenzjoni jew kunfidenza ejda max-xog ol
- Aktar tag lim, kontroll fil-kmamar tan-nar u infurzar tal-li ijiet
- Ta seb li huwa ela ta' in u ta' flus?

4. L-iskart f'pajji na

- Problema ta' kull pajji
- Ta seb li sirna konxji meta l-problema kibret wisq?
- Li ijiet infurzati biex ti i kkontrollata l-problema
- Is-separazzjoni tal-iskart fid-djar – il- bir tal-iskart qed isir sewwa?
- Ir-ri ikla – x'inhuma l-vanta i tieg u?
- Tag lim u edukazzjoni li - g ar u lill-kbar

5. L-iskarsezza tal-ilma f'Malta

- Problema li kienet minn dejjem – ri orsa essenzjali g all- ajja
- Il- ela tal-ilma – kif, fejn, g aliex?
- L-i vilupp u l-progress tal- ajja ied aktar l-u u tal-ilma
- Il-bidla fil-klima komplet iedet il-problema
- Afna mill-ilma tax-xita ma ni bruhx – l-importanza tal-widien
- L-agrikoltura – spieri (*boreholes*) illegali – l-infurzar tag hom bil-li ijiet
- Ir-reverse osmosis – soluzzjoni?
- Sehem l-edukazzjoni biex nitg allmu nib g u g all-ilma

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA' - CERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

**L-E AMI TAL-MATRIKOLA
LIVELL AVVANZAT
SETTEMBRU 2013**

SUĠĠETT:	IL-MALTI
KARTA:	L-ORAL
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	10 minuti

(10 marki)

G ĦALL-U U TAL-KANDIDATI

Suġġett għad-diskussjoni:

IL- TIEĠĠA TA' ARJA NADIFA

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA - ERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDRJA

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

L-E AMI TAL-MATRIKOLA

LIVELL AVVANZAT

SETTEMBRU 2013

SU ETT:	IL-MALTI
KARTA:	L-ORAL
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	10 minuti

(10 marki)

G ALL-U U TAL-KANDIDATI

Su ett g ad-diskussjoni:

L-U U TAT-TEKNOLO IJA FID-DAR

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA' - CERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

L-E AMI TAL-MATRIKOLA

LIVELL AVVANZAT

SETTEMBRU 2013

SUĠĠETT:	IL-MALTI
KARTA:	L-ORAL
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	10 minuti

(10 marki)

G ALL-U U TAL-KANDIDATI

Suġġett g'ad-diskussjoni:

IL-LOGĠ OBĠTAN-NAR

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA' - CERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

**L-E AMI TAL-MATRIKOLA
LIVELL AVVANZAT
SETTEMBRU 2013**

SUĠĠETT:	IL-MALTI
KARTA:	L-ORAL
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	10 minuti

(10 marki)

G ALL-U U TAL-KANDIDATI

Suġġett g'ad-diskussjoni:

L-ISKART F'PAJJI NA

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA' - CERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

L-E AMI TAL-MATRIKOLA

LIVELL AVVANZAT

SETTEMBRU 2013

SUĠĠETT:	IL-MALTI
KARTA:	L-ORAL
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	10 minuti

(10 marki)

G ALL-U U TAL-KANDIDATI

Suġġett g'ad-diskussjoni:

L-ISKARSEZZA TAL-ILMA F'MALTA

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA' - CERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

L-E AMI TAL-MATRIKOLA
LIVELL AVVANZAT
SETTEMBRU 2013

SU ETT:	IL-MALTI
KARTA NUMRU:	I
DATA:	3 ta' Settembru 2013
IN:	mid-9:00 a.m. sa nofsinhar

Wie eb it-taqsimiet kollha.

Ikteb b'Malti tajjeb. L-i balji fl-idjoma, fis-sintassi u fl-ortografija jnaqqsu afna l-marki.

1. IL-KOMPONIMENT (15-il marka)

*Ikteb komponent ta' bejn 550 u 600 kelma dwar **wie ed** minn dawn is-su etti:*

- a. Kull bidu huwa tqil
- b. Il-mowbajl – xkiel jew g ajnuna?
  - . Il- ajja rutina wa da
- d. Il- urnali mu b ala karriera
- e. Il-poplu Malti – poplu bla dixxiplina
- f. A jar uff inkella a !

2. IT-TRADUZZJONI (5 marki)

Ag mel traduzzjoni xierqa b'Malti idjomatiku ta' din is-silta:

The Maltese Islands are studded with the remains of buildings belonging to the era when Malta was under the rule of Rome. Most of these buildings can legitimately be called villas because they were sited away from the cities, in the heart of the countryside or by the seaside. It is important to note, however, that there are essentially two types of Roman villas. The first, in modern terms, would be called a farm and consisted of a building incorporating rooms for dwelling and others for agricultural activities. The second type is strictly a residential villa, almost always adorned with marbles and mosaics.

(Addattata minn *Heritage: Roman Villa at Ramla Bay, Gozo* ta' Anthony Bonanno)

3. IL-LINGWISTIKA MALTIJA (10 marki)

Ag el mistoqsija wa da:

- a. Ikkummenta dwar il-bilingwi mu f'Malta fid-diversi aspetti tieg u.
- b. Ikteb dwar il- olqien u s-sehem tal-omonimi u n-neolo i mi fil-pro ess tal-bdil tat-tifsir tal-kliem.

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA' - ERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA
L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

L-E AMI TAL-MATRIKOLA
LIVELL AVVANZAT
SETTEMBRU 2013

SU ETT:	IL-MALTI
KARTA NUMRU:	II
DATA:	4 ta' Settembru 2013
IN:	mid-9:00 a.m. sa nofsinhar

Trid titwie eb kull taqsima.

Ikteb b'Malti tajjeb. L-i balji fl-idjoma, fis-sintassi u fl-ortografija jnaqqsu afna l-marki. Kull mistoqsija g andha titwie eb b'rabta s i a mat-test.

TAQSIMA A
Il-Poe ija tas-Seklu XX
(10 marki)

Wie eb wa da biss minn dawn il-mistoqsijiet:

- Il-pajsa Malti jolqot lill-poeti b'mod differenti. Ikkummenta u ag mel referenza g al diversi poe iji ta' xi w ud mill-poeti tas-seklu g oxrin.
- Il-bniedem i oss il-b onn li jirrelata ma' addie or. Ikteb dwar kif diversi poeti, fil-poe iji li kitbu, esprimew ir-relazzjonijiet tag hom u kif dawn mhux dejjem irnexxew.

TAQSIMA B
Monografiji Poeti i
(10 marki)

Wie eb wa da biss minn dawn il-mistoqsijiet:

- Pawlu Aquilina jittratta l-'progress' tad-dinja moderna. Iddiskuti b'referenza g all-poe iji mi bura fil-monografija iddedikata lilu.
- Ikteb dwar id-diversi aspetti fil- ajja ta' Pawlu Aquilina li wasslu biex qanqlu fih emozzjonijiet diversi riflessi fil-poe iji tieg u.
  - L-esperjenzi personali ta' Maria Grech Ganado huma riflessi f' afna mill-poe iji tag ha li jinsabu fil-monografija. Ikkummenta.
- Ikteb dwar kif Maria Grech Ganado t ares lejn il-mara b'referenza g ax-xog lijjiet poeti i tag ha li nsibu fil-monografija.

TAQSIMA
II-Kritika Letterarja (Poe ija)
(10 marki)

Ag mel anali i kritika dettaljata ta' wa da minn dawn i - ew poe iji:

a. **I - MIEN G ADDEJ**

I - mien b al wied abrieki
Dejjem g addej u j orr li jsib quddiemu.
Ifejjaq rie i,
Filwaqt li o ra jifta .
Niket u fer , it-tnejn ma jafx x'inhuma.
U dejjem sejjer,
Dejjem rebbie ,
G addej! ...

Mixruf fit-tieqa g addejt wa di mien twil
Ng arrex madwari.
It-tokki tqal mill-kampnar fil-qrib asduni.
Jiena arsti tfajt fuq maqdes qadim afna
Li dlonk fakkarni f'tant u u ferrie a
Li raddew ajr lis-Sema
G a - ieda fil-familja.

L-istess maqdes fid-dalma tal-jum
Fakkarni f'u u o ra,
U u innikkta, b'g ajnejn ma sula
Bi dmug s un li elben
U qattar minn addejn
Daqs il-lellux musfara.
Qlub mifnija g at-telfa,
Jew g al ta' ewwa l-firda.

U - mien igerbeb! ...
Jg addi ma rub, itir bla add ma j ommu.
Iqa at, jidfen, g ajjur
G alih innifsu.
G adu tal-g ani, tal- akkiem wisq i jed,
Wens g all-innikket,
G all-fqir it-tama.
U hu rasu 'l fuq, la jisma' u anqas jara
Dejjem rebbie ,
Dejjem g addej! ...
G addej! ...

Alfred Massa

JEW

b. **BLA DEMG A TA' BIKI**

Meta g al g arrieda
il-Mewt atfet lilek f' urnata,
u jien bqajt wa di
o art il-barrani,
'il bog od mill-g ajnuna,
'il bog od mill-mog drija,
jiena ma bkejtx ...
u tlaqt minn fuq qabrek
bla demg a f'g ajnejja,
bla krib fuq xofftejja,
ming ajr ele ija,
qisni bla demm ...
G a i a Connie,
il-hemm tal- ajja
nixxifli l-kanali t'g ajnejja,
nixxifli l-g anjiet fuq xofftejja,
u bqajt b al kitarra bil-kordi maqtug a,
u bqajt b al miblug ,
b'g ajnejja skantati
b all-g ajnejn kbar u vjola
tax-xewk innixxef,
li j arsu assi
fix-xag ri li addret bil- miel tar-rebbieg a,
u issa ma ruqa
mill- erqa u l- erba tas-sajf.

Anton Buttigieg

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TA - ERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA
L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

L-E AMI TAL-MATRIKOLA
LIVELL AVVANZAT
SETTEMBRU 2013

SU ETT:	IL-MALTI
KARTA NUMRU:	III
DATA:	5 ta' Settembru 2013
IN:	mid-9:00 a.m. sa nofsinhar

Trid titwie eb kull taqsima.

Ikteb b'Malti tajjeb. L-i balji fl-idjoma, fis-sintassi u fl-ortografija jnaqqsu afna l-marki. Kull mistoqsija g andha titwie eb b'rabta s i a mat-test.

TAQSIMA A
Id-Drama
(10 marki)

Wie eb wa da biss minn dawn il-mistoqsijiet:

- Il-karattri f'*Qabel Tifta l-Inkjesta* ta' Alfred Sant jiffurmaw ambjent li fi danu huma ji viluppaw lilhom infushom u ji vol u l-identitajiet tag hom. Iddiskuti billi tirreferi g al u ud minnhom u g al sitwazzjonijiet importanti fid-dramm.
- Ag el karattru wie ed minn *Qabel Tifta l-Inkjesta* ta' Alfred Sant u ikteb dwar ix-xejriet essenzjali tal-personalità tieg u, fiha nnifisha u f'rabta mal-karattri l-o ra.
  - It-tifsira tad-dramm *Menz* issib il-qofol tag ha fil-karattru tal-protagonista min abba li kollox idur madwaru. Iddiskuti x'jag mel Francis Ebejer biex jil aq dan l-g an fid-dramm tieg u.
- Menz* ta' Francis Ebejer jippre enta karattru li jrid jaqta' r-relazzjonijiet tieg u minn mal-o rajn u jispi a biex jing ala q fih innifsu. Iddiskuti dan il-punt billi turi l-messa li jo ro minn dan id-dramm.

TAQSIMA B
In-Narrattiva
(10 marki)

Wie eb wa da biss minn dawn il-mistoqsijiet:

- Leli ta' a - g ir* huwa l-istorja tal-vja li jg addi minnu Leli, il-karattru li jfittex is-sens tal-ajja tieg u. Iddiskuti dan il-punt fir-rumanz ta' u è Ellul Mercer.
- Leli ta' a - g ir* ta' u è Ellul Mercer hu rumanz dwar l-importanza assoluta tal-edukazzjoni biex persuna tg ix tajjeb u fil-pa i mal-o rajn u mag ha nnifisha. Iddiskuti.

- . Iddiskuti g aliex *ala ta - g o ija* ta' Lino Spiteri jista' jitqies b ala ktieb li jag ti stampa u interpretazzjoni tar-relazzjonijiet bejn il-klassijiet so jali fil- ajja Maltija.
- d. F' *ala ta - g o ija* ta' Lino Spiteri hemm persuna i li jixxiebh u daqskemm hemm o rajn li huma differenti g alkollox minn xulxin. Iddiskuti.

TAQSIMA
II-Kritika Letterarja (Pro a)
(10 marki)

Ag mel anali i kritika dettaljata ta' wa da minn dawn i - ew siltiet ta' pro a:

a. Is-Se er tal- sieb

Dik il-lejla domt na seb afna fuq il- rajjiet ta' Mikiel u amri u dwar kif tista' titbiddel ajja bi ftit tal- sieb tajjed li jg addi minn mo bniedem bil-g aqal, g alkemm dan il-mo jista' jkun ming ajr tag lim b al ma kien mo Luqa.

Huwa minnu li l-bnedmin kollha g andhom mo hom tajjed jekk dan il-mo jag rfu j addmuh. Il-mo huwa ma luq biex jitg allem u l-ma luqin li ma jag mlux ilithom biex jift u mo hom, ikunu qeg din jidinbu bi sara tag hom infushom u jag mlu g ajb lill- allieq li tahom din il-qawwa li huma j allu rieqda.

Huwa l-mo li jag mel lill-bniedem g ani u hieni. Ming ajr tmexxija tajba ta' dik il- a a g ira, afifa u g a i a, li hija msej a mo , ma nistg u nirnexxu fl-ebda a a.

Missier Mikiel ma kellux mo miftu aktar milli kellu mo u miftu missier amri; kienet il-qag da fil- ajja ta' missier Mikiel, bog od mill- bieb iena u fil- emda tal-g elieqi, li allewh ja seb bil-g aqal fil- ejjieni ta' ibnu u tieg u u eg luh jifhem dak li kellu jag mel.

Filwaqt illi missier amri, imdawwar bi bieb iena, ma seta' qatt i addem mo u biex ja seb fit-tajjed. Il- bieb iena jtellfuk u jdarruk g emilhom aktar bil- effa milli tista' titg allem l- g emil it-tajjed. Il-mard jittie ed wisq aktar mis-sa a.

Daqqiet sieb wie ed tajjed jiswielek se er. Is-se er tal- sieb.

(minn *L-Ibleh* ta' u è Orlando)

JEW

b. Wi mill-Qrib

Issa dawwar wi u frontali lejja, u rajtu sew u g all-ewwel darba. U dik id-dehra tieg u li rajt ma ninsieha qatt! Xi g akka, xag ar folt mag qud fiddien li jdawwar wi g ir u mixrub li na seb bilkemm akbar minn dak ta' tifel ta' xi ames snin, i da mimli tikmix u xquq fondi u sofor. Stajt nara l-vini kollha ta' wi u, kemm dawk l-irraq kif ukoll dawk ftit e xen, g addejjin ta t il- ilda rqiqa ta' dak wi u. G all-ewwel, ng id is-sew, tme mi tu, wi imna a' minn kull a a li tista' t ajrek, i da l-im iba tieg u kienet elwa, xejn supervja u unija. Qalb dak it-tikmix, fet a g era g ira fonda, il- alq, u ta tu, geddum ma ru kemxejn g all-ponta. Imnie er, jekk nista' ng idlu mnier, otba sewda maqlug a 'l barra, i da g ajnejh, kbar u suwed, jixhdu dehen u nar ja raq, jibbru dejjema ta t u bejn bojod sil . Kellu b al qishom boro ta t g ajnejh, minfu in, skuri, jag tu fil-vjola, na seb effett tax-xju ija bla dubju ta' xejn. Qisu kien ilu ma jorqod. Ir-ras ti aqlaq 'l hawn u 'l hinn, bil-mod, qisha ma' xi mu ika li ma tinstemax minn widnejn umani, u tin ibed xi kultant ma - aqliq tieg u, b ar-ras tal-kobra. L-irquqija tal- ilda tieg u st ajjiltha b al bdiet t allidawl pur ta' ru u jitmewwe 'il barra minnu.

Mix ut hemm, mg awwe gan , kien jidher tassew ta' g amla g ira, imma minkejja kollox, kellu madwaru sens ta' kobor mo bi, u sus ta' qawwa mitlufa li g alkemm illum rieqda jew batuta, kienet hemm, tin ass, lesta biex ter a' taqbe g ad-deher u g all-bera f'ka ta' tie a. Il-mod kif beda j aqlaq u jxejjer subg ajh irraq waqt li jitkellem abli d-dehra ta - ahar tal-fjuri jitmew u b'delikatezza fi - iffa melliesa f'jum fietel tar-rebbieg a.

(minn *Anastasia* ta' Edgar Formosa)